

MİKROKREDİ UYGULAMALARININ ETKİNLİĞİ ÜZERİNE BİR ÖLÇEK GELİŞTİRME ÇALIŞMASI¹

A SCALE DEVELOPMENT STUDY ON THE EFFICACY OF MICROCREDIT APPLICATIONS

Özlem DEMİR²

Öz

Çalışmanın amacı, mikrokredi uygulamalarının yoksulluk, istihdam yaratma, uygulanma ve bireyin kendini gerçekleştirme boyutlarında etkinlik düzeyinin belirlenmesine yönelik bir ölçek geliştirmektir. Bu kapsamda, Tokat ili örneğinden hareketle mikrokredi uygulamalarının etkinliğinin ortaya konulması amacı ile “Mikrokredi Ekinlik Ölçeği” geliştirilmiştir. Ölçeğin güvenirlik katsayısı 0,862 olarak hesaplanmış ve bu sonuca göre ölçek, yüksek derecede güvenilir olup, varyansın %56,66’sını açıklamaktadır. Bu anlamda geliştirilen ölçeğin mikrokredi çalışmaları alanında kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu söylenebilir. Çalışmada ölçek dört alt boyutlu olarak şekillenmiştir. Mikrokredi Etkinlik Ölçeği; Ekonomik Güçlenme/Yaşam Kalitesi (EGYK) boyutu, İstihdam Yaratma (İY) boyutu, Mikrokredi Sisteminin Uygulanma (MSU) boyutu ve Kendini Gerçekleştirme/Sosyo-psikolojik (KGSP) boyut olarak dört alt boyutludur. Geliştirilmiş olan ölçek sonuçlarına göre mikrokredi sisteminin toplam etkinlik düzeyi %65,01 olarak hesaplanmıştır. Yani sistem %65,01 oranında başarılıdır. Alt boyutların aldıkları puanlar açısından etkinlik düzeyleri ise şöyledir: MSU %71,61, KGSP %71,09, EGYK %54,08 ve İY ise %52,24’tür.

Anahtar Kelimeler: Mikrokredi, Mikrofinans, Yoksulluk, Yoksullukla Mücadele, Mikrokredi Etkinlik Ölçeği

Abstract

The aim of the study is to develop a scale for determining the level of effectiveness of microcredit applications as a means of poverty and employment creation. In this context, "Microcredit Effectiveness Scale" has been developed with the aim of demonstrating the effectiveness of microcredit applications on the basis of Tokat province. The reliability coefficient of scale is 0,862 and according to this result, this scale is highly reliable and explains 56,66 percent of variance. In this context, developed scale is a valid and reliable measurement tool being able to be used in microcredit studies. Microcredit Efficient Scale consists of four sub-dimensions, Economic Empowerment/Quality of Life (EEQL) dimension, Employment

¹ Bu çalışma yazarın “İstihdam Yaratma ve Yoksullukla Mücadele Politikası Aracı Olarak Mikrokredi Uygulamalarının Etkinliği: Tokat İli Örneği” adlı doktora tez çalışmasından türetilmiştir. Ayrıca çalışma, 8-9 Nisan 2017 tarihinde Uluslararası Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Kongresi’inde (Ruse/Bulgaristan) “Mikrokredi Uygulamalarının Etkinliğini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma” başlığı altında bildiri özeti olarak sunulmuştur.

² Yrd. Doç. Dr., Gaziosmanpaşa Üniversitesi, ÇEEİ, ozlem.demir@gop.edu.tr.

Generation (EG) dimension, Implementation of Microcredit System dimension (IMS) and Self-Realization/Socio-Psychologic (SRSP) dimension. According to the results of the developed scale, the total efficiency level of the microcredit system is calculated as 65.01%. So the system is successful with 65.01%. In terms of subscale scores, the productivity levels are: IMS 71.61%, SRSP 71.09%, EEQL 54.08%, and EG 52.24%.

Keywords: *Microcredit, Microfinance, Poverty, Struggle Against Poverty, Microcredit Efficiency Scale*

1. GİRİŞ

Yoksulluk hem karmaşık hem de çok boyutlu bir olgudur. Farklı tanımlama ve açıklamalarla çeşitli özellikleri ortaya konulabilen yoksulluğun, neden ve sonuçlarının iç içe geçtiği pek çok durumun varlığı, konunun tek tek bireylerin gelir eksikliğinden ziyade toplumsal nitelik kazanmasının da etkisi ile çok boyutlu hale geldiğini göstermektedir. Yoksulluğa ilişkin tek ve net bir tanım yapılmamakla birlikte genel olarak, temel ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde bir gelire sahip olmama/olamama durumunu ifade etmektedir. Ancak yoksulluk, temel ihtiyaçların karşılanabilmesi için gereken gelirin olmaması değil, aynı zamanda insanın fiziksel, sosyal, siyasal, sosyolojik, psikolojik, kültürel gibi pek çok değişkenler açısından yoksulluğun çeşitli boyutlarını ifade eden kavramlarla da ilgilidir.

Yoksulluk az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerin olduğu kadar gelişmiş ülkelerin de başlıca problemleri arasında yer almaktadır. Bu nedenle bütün ülkeleri ilgilendiren bu konunun ülke sınırlarını aştığı ve artık küresel bir problem olarak görüldüğü ve çözüm sürecinin de küresel adımlarla atıldığı bir süreç yaşanmaktadır. 1980 sonrası uluslararası kurum ve kuruluşların artan ilgisi ile yoksulluk olgusu önemini artırmış ve çeşitli platformlarda tartışılır hale gelmiştir.

Küreselleşme süreci ve refah devleti anlayışındaki değişimin etkisi ile geleneksel sosyal politikalar değişime uğramış, Dünya Bankası ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, özünde bireylerin becerilerinin artırılması ve kişilerin kendi olanaklarının bizzat kendileri tarafından ortaya çıkarılmasını destekleyen yoksullukla mücadele yöntemleri, çeşitli belgelerle benimsemeye ve geliştirmekte olan ülkelere kredi programları ile uygulamaya başlamışlardır. Bu bağlamda yoksul insanların “fırsatlarının artırılması” ve “güçlendirilmesi” ilkelerine dayanan ve tüm dünyada yaygınlık kazanan yeni yoksullukla mücadele yönteminin en dikkat çeken aracı mikrokredi uygulamaları olmuştur (Güneş, 2009:39).

Dünya çapında muazzam bir büyüme elde eden mikrofinans kurumlarının sayısı hızla artmakla birlikte mikrofinans sistemi içinde önemli yer edinen ve kurucusuna Nobel Ödülü kazandıran mikrokredi sistemi Grameen Mikrofinans Programı olmuştur. Grameen mikrokredi sistemi, 1974 yılında bir iktisat Profesörü olan Muhammed Yunus tarafından Bangladeş’te ortaya çıkmış bir uygulamadır. Günümüzde birçok ülkede uygulanan ve yoksulluğun azaltılmasında bir araç olarak sunulan mikrokredi, yoksullara ve öncelikli olarak dar gelirli kadınlara üretim faaliyetlerinde bulunmaları böylece gelir elde etmelerini desteklemek amacıyla verilen teminat ve kefil gerektirmeyen küçük miktarlardaki kredidir.

Yoksulluk sorununa müdahale aracı olarak geliştirilen mikrokredi sistemi aynı zamanda aktif işgücü politikaları çerçevesinde yeni istihdam yaratma, verimliliği artırma, rekabeti yoğunlaştırma, girişimciliği destekleme ve özendirme gibi istihdam odaklı bir uygulamadır. Sistemin temel amacı olan

yoksulluk sorununun yeni bir iş yaratılması veya mevcut işin geliştirmesine bağlı olarak çözülmesi, sistemin istihdama yönelik amacını da ortaya koymaktadır.

Birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de hem kamu hem de özel sektörde istihdam oluşturulması giderek zorlaşmaktadır. Bu durumun sonuçlarından biri işsizlik ve bu bağlamda derinleşen yoksulluktur. İstihdam yaratma ve yoksullukla mücadele açısından mikrokredilerin etkinliğini ve mikrokredi kullanan kadınların, sosyo-ekonomik ve sosyo-psikolojik yaşamları üzerine bu uygulamanın etkilerini analiz etmek açısından “mikrokredi etkinlik ölçeği”nin geliştirilmesi çalışmanın amacını oluşturmaktadır.

2. YOKSULLUK VE YOKSULLUKLA MÜCADELE

Yoksulluk nedir? sorusuna verilebilecek pek çok yanıt bulunabilmektedir. Yoksulluk kavramına; “açlıktır”, “eğitimsizliktir”, “hasta olmak ve tedavi olamamaktır”, “barınma sorunu yaşamaktır”, “işsizlik veya iyi bir işinin olmamasıdır”, “kirli suyun sebep olduğu hastalıklar nedeni ile çocuğunu kaybetmektir”, “gelecek kaygısı yaşamaktır”, “umutsuzluktur”, “siyasi yaşama katılamamaktır”, “eşitsizliktir” ,“özgür olamamaktır” (Gündoğan, 2008:42-43) gibi yanıtlar verilebilmektedir. Yoksulluk kapsamında verilen yanıtlar (acı, sıkıntı, yoksunluk, ihtiyaç... vb) farklı kişiler için farklı şeyler ifade etmektedir (Spicker, 1993:11).

Farklı kişiler açısından farklı durumları anlamlandıran yoksulluk olgusuna ilişkin net bir tanımlama yapılamaması ve pek çok faktörü içermesi nedeni ile yoksulluk kavramının detaylandırılması sonucunu ortaya çıkarmıştır. Buna göre mutlak yoksulluk, görelî yoksulluk, objektif yoksulluk, sübjektif yoksulluk, insani yoksulluk, gelir yoksulluğu, kent yoksulluğu gibi pek çok yoksulluğun farklı boyutlarını ortaya koyan yoksulluk türleri literatürde yer almaktadır. Özellikle yoksulluk sınırı hesaplamalarında temel alınan mutlak ve görelî yoksulluk kavramları açıklanması bu noktada yerinde olacaktır.

Yoksulluk ve yoksulluğun boyutlarının ne olduğuna ilişkin ilk tanımı, on dokuzuncu yüzyılın sonuna doğru Charles Booth ve Seebohm Rowntree geliştirmiştir. Booth ve Rowntree çalışmalarında belirtilen yoksulluk mutlak yoksulluk anlamında asgari geçim yoksulluğuna işaret etmektedir (Townsend, 1962:211). Buna göre mutlak yoksulluk temelde hayatta kalmak için asgari geçim düzeyine dayanmaktadır.

Mutlak yoksulluk düzeyi; bir kişinin yaşamını sürdürmesi bakımından gerekli besin düzeyinden mahrum olmasıdır. Başka bir deyişle, mutlak yoksulluk; hane halkının ya da bireyin asgari yaşam düzeyini sürdürebilmesi için gerekli, yalnızca en temel ihtiyaçlarını karşılayamaması durumudur. Mutlak yoksulluk iki şekilde ölçülür: Bunların ilkinde asgari gıda gereksinimleri esas alınıp gıda yoksulluğu ölçülürken diğerinde asgari gıda temini yanında diğer insani gereksinimler (giyim, barınma, ulaştırma vb.) de dikkate alınır. Gıda yoksulluğu ölçülürken temel gereksinimleri karşılayacağı düşünülen genelde 2100 kalorilik bir gıda sepetinin satın alınabilmesi için gerekli para hesaplanır. Kişi bu mal sepetini elde edecek gelire sahip değilse yoksul olarak nitelendirilir (Alemdar vd., 2012:322-329).

Görelî yoksulluk, Türkiye İstatistik Kurumu’nun yapmış olduğu tanımlamaya göre (TÜİK, 2016) bireylerin, toplumun ortalama refah düzeyinin belli bir oranının altında olması durumudur. Buna göre toplumun genel düzeyine göre belli bir sınırın altında gelir ve harcamaya sahip olan birey veya hanehalkı

görelî anlamda yoksul olarak tanımlanmaktadır. Refah ölçüsü olarak amaca göre tüketim veya gelir düzeyi seçilebilmektedir. Görelî yoksulluk sınırı ise, fert başına medyan gelirin/harcamanın belirli bir oranı (%40,%50 veya %60) kullanılarak oluşturulmaktadır. TÜİK, 2006 yılından itibaren Gelir ve Yaşam Koşulları anketinin verilerine göre belirlenen görelî yoksulluk oranlarını hesaplamaktadır.

Yoksullukla mücadele yöntemleri genel olarak ikiye ayrılmaktadır. Birincisi dolaylı mücadele yaklaşımı, ikincisi ise doğrudan mücadele yaklaşımıdır. Dolaylı mücadele yaklaşımı, ekonomik büyümenin yoksulluğu azaltıcı etkisi üzerine şekillenmiştir. Şöyle ki, büyümenin hızlı olması durumunda bunun sadece hane halklarının parasal gelirlerini artırmakla kalmayacağı, aynı zamanda eğitim, sağlık ve altyapı olanaklarının da gelişmesini sağlayarak yoksulluğun azaltılmasında dolaylı bir katkı yapacağı ve insani yoksulluk göstergelerini olumlu yönde etkileyeceği belirtilmektedir (Gündoğan, 2008:49). Ayrıca ekonomik büyümenin hızı yanında, gerçekleştirilen büyümeden kaynaklanan kazanımların adil bölüşümünün de yoksulluğun azaltılmasında önemli etkisi bulunmaktadır. Ancak büyüme öncesi var olan üretim faktörlerinin mülkiyet dağılımının eşitsiz olduğu durumlarda sağlanacak büyüme, bu eşitsizliklerin yoksulluk üzerindeki olumsuz etkisini muhafaza etmesine ve hatta körüklemesine (Gündoğan, 2008:49) neden olabilecektir.

Doğrudan yoksullukla mücadele yaklaşımında ise kamu; vergi, sosyal güvenlik, sosyal yardım, sağlık ve eğitim politikaları gibi temel araçlarla gelirin ikincil dağılımına etkin bir şekilde müdahil olmaktadır. Uygulanabilecek doğrudan önlemler arasında genellikle, yoksulların kullandığı mal ve hizmetlere yönelik aynı ve nakdi yardımlar, istihdamı artırmaya yönelik proje ve politikalar ile yoksullara yönelik kredi programları ön plana çıktığı görülmektedir (Gündoğan, 2008:51).

Eğer insanlar evsiz ise onlara ev temin edilebilir, yiyecek eksiklikleri varsa yiyecek verilebilir. Ancak bu yöntem hemen her zaman yetersiz kalmıştır. Bu yöntemle sorunların tekrarını önlemek mümkün değildir (Spicker, 1993: 67). Bu nedenle yoksullukla mücadelede doğrudan ve dolaylı yaklaşımlar birbirine alternatif değil; tamamlayıcı olarak görülmelidir. Yani bir taraftan ekonomik büyüme sağlanıp gelir düzeyi yüksek olan istihdam olanakları artırılırken, diğer taraftan, doğrudan yoksul kitlelere yönelik politika ve programlar aracılığıyla yoksulluğa karşı etkin bir mücadele yürütülebilir (Gündoğan, 2008:51).

Yoksulluğa karşı geliştirilen sosyal politikalar; aktif sosyal politikalar ve pasif sosyal politikalar olarak ikiye ayrılmaktadır. Pasif sosyal politikalar, özellikle çalışma gücü olmayan engelli, malul, yaşlılara ve benzeri durumda bulunan diğer yoksul insanlara yönelik uygulamaları içermektedir. Burada ifade edilen pasiflik, yoksul durumda olanların yardım alsalar dahi kendi başlarına ayakta durma imkanına hiçbir şekilde kavuşamamaları ve çalışmaya teşvik anlamında bir politikaya tabi olmamalarından kaynaklanmaktadır. Burada yoksulluğun ya da muhtaçlığın giderilmesinden çok, hafifletilmesi, etkilerinin en aza indirilmesi veya yavaşlatılması söz konusudur (Taşçı, 2009:487). Yoksullukla mücadele kapsamında uygulanan şartlı nakit transferi, negatif gelir vergisi ve mikrokredi uygulamaları ise aktif sosyal politikalar çerçevesinde değerlendirilebilir (Taşçı, 2009:491-492).

Günümüzde küresel bir sorun haline gelen yoksulluk olgusu, uluslararası kurumların da ilgisini çekmekte ve uygun politikalar üretilmesi konusunda çalışmalar yapılmaktadır. Bu kurumlardan biri de Dünya Bankasıdır. Dünya Bankası yoksulların kredi olanaklarına kavuşabilmesi adına 1995'de

Yoksullara Yardım İçin Dayanışma Grubu oluşturmuş ve çalışmalarına başlamıştır. Banka mikrokredi kavramını da ilk olarak 1997 yılındaki raporunda yer vermiştir (Güzel, 2011:79-96). Mikrokredi uygulamaları da yoksulların kendi kendilerine gelir elde edebilecekleri işleri yapmalarına teşvik eden bir kredi uygulaması sebebi ile yoksullukla mücadelede aktif sosyal politikalar içinde yer almaktadır.

Yoksullukla mücadele konusunda geleneksel dayanışma ilişkilerinin bireyi yoksulluğun çeşitli risklerinden koruyacağı düşüncesinin hakim olduğu ülkemizde, 1980 sonrası bu konu kurumsal bazda ele alınarak, politikalar geliştirilmeye başlanmıştır. Kızılay Derneği, Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu gibi bazı kurumların oluşturulduğu görülmektedir. Ülkemizde doğrudan yoksullukla mücadele anlamında belki de en önemli kuruluş, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu (SYDTF) dir. 1986 yılında kurulan fon 2004 yılında Başbakanlığa bağlı bir genel müdürlüğe dönüştürülmüştür. Bu fonun sağladığı başlıca yardımlar şunlardır; gıda yardımı, yakacak yardımı, eğitim yardımı, sağlık yardımı..vb. (Gündoğan, 2008:51). Fonun amacı, herhangi bir sosyal güvenlik ağına dahil olmayan yoksul konumundaki kişilere yardım sağlamak ve gelir dağılımının iyileşmesine katkıda bulunmak olarak tanımlanmaktadır (Gürses, 2007:67). Günümüzde yoksullukla mücadele aracı olarak neoliberal politikalarında etkisi ile yoksulluk riskinin bireye yüklenmesi ve hayırseverlik anlayışı ile bir takım sivil toplum kuruluşları çerçevesinde yürütülen programların desteklendiği görülmektedir.

3. GRAMEEN MİKROKREDİ SİSTEMİ

Mikrokredi Zirvesinde (2-4 Şubat 1997), çok fakir insanların kendilerinin ve ailelerinin gelir sağlama ve bakımları için istihdam projelerine verilen kredi (Grameen Bank, 2016) olarak tanımlanan ve yoksulluğun ve açlığın ortadan kaldırılmasına yönelik uygulamalar arasında ve geliştiricisine Nobel ödülü kazandırması ile dünyaya yayılan mikrokredi sistemi, Time Dergisi “Dünyayı Değiştiren 10 Fikirden Biri” olarak kabul edilmiştir (UNDP, 2016).

Mikrokredi, mikrofinansın sunduğu hizmetlerden sadece biridir. Mikrofinans ile mikrokredi kavramlarının çoğunlukla karıştırılma sebebi, mikrofinansın 1970’li yıllarda sadece mikrokredi hizmetinin sunulmasıyla başlamış olmasından kaynaklanmaktadır (Doğan-Burtan ve Kaya, 2013:12). Mikrofinans ise, yoksul insanlara özellikle de kadınlara kredi, tasarruf ve diğer finansal hizmetlerin sağlanması anlamına gelmektedir (Soyak, 2010:134).

Ülkelerin kalkınma hedeflerinde makro politikaların başarısızlık ile sonuçlanması mikrokredi ile kalkınma noktasında bu sistemin sihirli bir formül olarak görülmesine neden olmuştur. Mikrokredi sisteminin dünya genelinde hızla yaygınlaşması ve kabul görmesi sadece izlenen makro ölçekte kalkınma planlarının başarısızlığı ile ilgili olmayıp, sosyal devlet anlayışındaki değişimle sosyal politikaların eksen kaymasına uğraması ile de ilgilidir. Refahın genellikle devlet, piyasa ve aile gibi üç kaynağı olduğu düşünülürse, günümüzde bu kaynaklarda arasında devletin payı azalmakta, buna karşın piyasa ve ailenin payı artmaktadır. Böylece bireyin temelde piyasadaki konumu ve gücüne göre elde edeceği refah asıl olacak, refah seviyesinin düşük olduğu durumlarda aile desteği ve sivil toplum kuruluşları refahın sağlanmasında etkin olacaktır. Ancak bu durum gerek küresel gerekse neoliberal politikaların etkisi nedeni ile hemen hemen her ülkede benimsenen liberal hayırseverlik (Koray, 2008:40) şekline dönüşmektedir.

Chitagong Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof.Dr. Muhammed Yunus tarafından Greemen mikrokredi uygulamalarının temeli atılmış ve bu model geliştirilmiştir. Yunus ve Weber'in (2012: 9-10) belirttiği üzere; özellikle 1974'te Bangladeş'teki yoksulluk, sefalet ve insanların tefeciler karşısındaki çaresizliği Yunus'u yoksullara hizmet verecek bir banka kurmaya yöneltmiştir. Bu banka sistemi ile asıl amaç, "sosyal çalışma" olarak adlandırdığı yeni bir tür kapitalizm ve yeni bir girişimcilik çeşidini yaratmaktır.

1974 yılında Bangladeş'te uygulamaya geçirilen mikrokredi ve mikrofinans yaklaşımları, Grameen Bank öncülüğünde hızla gelişmiştir. Günümüzde yalnızca mikrofinans faaliyetlerinde bulunan kuruluş sayısının on bine yakın olduğu tahmin edilmekte ve Dünya Bankası bu kuruluşların gelişmekte olan ülkelerde 16 milyonun üzerinde insana hizmet sunduğunu belirtmektedir (Altay, 2007:62).

Avrupa Birliği'nde 2000 yılında bu yana uygulanan Avrupa İstihdam Stratejisi'ne göre sosyal dışlanma ve yoksulluk sorununun çözümü için geliştirilen sosyal politikaların istihdamla ilişkisi kurularak hem piyasa sistemini en etkin şekilde işler kılan hem de sorunu kalıcı şekilde çözmeyi hedefleyen uygulamalar geliştirilmektedir. Birçok ülkede olduğu gibi bu entegrasyonun sağlanması konusunda Türkiye'de de politikalar; aile yardımı, sosyal yardımlar ve mikrokredi uygulamaları olarak şekillenmektedir (Doğan-Burtan ve Kaya, 2013:151).

Türkiye Grameen Mikrofinans Programı (TGMP), ülkemizde Türkiye İsrافی Önleme Vakfı (TİSVA) ve Gremaan Bank'ın girişimleri ile 2003 yılında Diyarbakır'da pilot uygulama ile başlamış olup, (TİSVA, 2017) zamanla yurt geneline yayılmıştır. 2016 tarihi itibarıyla 67 il ve 107 şube sayısı ile 38.544 aktif ve 14.932 kredi bekleyen üye sayısı ile bugüne kadar 578 milyon TL'den fazla toplam kredi dağıtımını yapmıştır (TGMP, 2016).

Mikrokredi alımı, beş kadının bir ayaya gelerek "bana kredi verirsiniz, şöyle bir iş yapacağım, size olan borcumu ödeyeceğim" demesi ile başlayan bir süreç olarak tarif edilmektedir. Daha sonra üç günlük eğitim sürecine alınan kadınlara süre sonunda yapacakları işe göre kredi alımları başlamaktadır. Mikrokredi uygulama süreci, genel olarak altı aşamayı kapsamaktadır (TGMP, 2016):

- Kredi almak isteyen kadınlar 5'er kişilik grup oluştururlar.
- 3 gün boyunca TİSVA tarafından eğitim verilir.
- Kadınlar yakından tanınır.
- TİSVA krediyi kadınlara verir.
- Kadınlar işe başlar.
- Kadınlar, mikrokrediyi TİSVA'ya 46 haftada düzenli olarak ödemektedirler.

İlk kez başvuranlar, ilk yıl için 100-1.000TL arasında kredi almakta, düzenli ödeme yapanlar isterlerse ikinci yıl 2.000TL ve sonraki yıllarda ise katlanarak devam etmektedir. TGMP sisteminde, temel kredi, girişimci kredisi, hayvancılık kredisi, sosyal kalkınma kredisi, iletişim kredisi gibi kredi türleri bulunduğu gibi, mikrosigorta, mikrokonut sigortası ve gönüllü tasarruf gibi diğer mikrofinans uygulamaları da mevcuttur.

4. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

4.1. Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden tarama (survey) tekniği kullanılarak beşli likert tipi modele uygun şekilde tasarlanmış bir ölçek geliştirilmiştir. Bu araştırma, mikrokredi sisteminin etkinliğini dört boyutlu olarak ortaya koymak amacıyla yapılan bir ölçek geliştirme çalışmasıdır.

Mikrokredi Etkinlik Ölçeği'nin evrenini, araştırmanın yapıldığı tarihlerde Türkiye Grameen Mikrofinans Programı Tokat Şubesi'nden mikrokredi alan kadınlar (aktif üyeler) oluşturmaktadır. Araştırmada evrenin tamamına ulaşılmaya çalışıldığı için örneklem belirleme yöntemi kullanılmamıştır. Araştırma kapsamında demografik değişkenleri içeren maddeler ile ölçek maddeleri yüz yüze görüşme yapılarak mikrokredi üyelerine uygulanmıştır.

4.2. Araştırma Grubunun Yapısı

Araştırmanın çalışma grubunu ön uygulama (pilot uygulama) için 125, ana uygulama için 373 mikrokredi üyesi oluşturmaktadır. Çalışma grubunun yaş aralıkları ise şu şekildedir: 18-25 yaş arası %8,6, 26-35 yaş arası %20,1, 36-45 yaş arası %37,8, 46-55 yaş arası %20,9 ve 56+ yaş %12,6'sıdır. Bu sonuçlara göre araştırmaya katılan üyelerin yaş ortalaması yaklaşık 42'dir. Araştırma grubunun %83,4'ü evli, 16,6'sı ise eşi ölmüş, boşanmış veya bekarlardan oluşmaktadır. Eğitim durumu açısından çalışma grubunun durumuna bakıldığında %52,5'i ilkökul mezunu, %28,2'si ortaokul/lise, %7,5'i okur-yazar, %7,2'si okur-yazar değil, %4,2'si ise üniversite mezunudur.

4.3. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları

Yoksullukla mücadele araçlarından biri olarak görülen ve son yıllarda pek çok ülkede yaygınlık kazanan mikrofinansman sistemi Türkiye'de de hızlı bir büyüme süreci yaşamaktadır. Çalışma, daha önce kapsamlı bir araştırma öznesi olmaması ve mikrokredi uygulamalarının etkinliğine ilişkin genel bir bilgi vermesinden dolayı Tokat ili ile sınırlı tutularak uygulanmıştır. Çalışmanın evreni (554 aktif üye) kapsamı planlanmış, ancak form doldurma konusunda çekingen davranma, ısrarla reddetme, adreste bulamama gibi nedenlerle 56 üyeye uygulama yapılamamıştır. Bu çalışmada 125 üye ön uygulama, 373 üye ise ana çalışmaya katılarak toplam 498 üyeye uygulama yapılmıştır. Böylece ana evrenin %89,9'una ulaşılarak uygulama tamamlanmıştır. Ayrıca çalışmada veri toplama açısından sınırlılık; nicel araştırma yöntemlerinden tarama (survey) tekniği ile sınırlıdır.

4.4. Ölçek Geliştirme Süreci ve İstatistik Analiz Yöntemleri

Ölçek geliştirme sürecinde öncelikle mikrokredi ve yoksulluk konularına ilişkin literatür taraması yapılmış ve farklı uygulama örnekleri incelenerek, çalışmanın temel amacı ve alt amaçlarına yönelik alan araştırması için gerekli olan etkin bir madde havuzu (77 madde) oluşturulmuştur. Ölçek soru formları için, ölçek geliştirilerek, dolaylı ölçüm elde etme yoluna gidilmiştir. Bu tür bir ölçüm k tane madde (soru) içerecek ve her maddenin kapsadığı tutum ögesine katılma/katılmama derecesini bildirmesi amacıyla 5'li derecelendirme ölçeği (1.kesinlikle katılmıyorum, 2.katılmıyorum, 3.karasızım, 4.katılıyorum, 5.kesinlikle katılıyorum) şeklinde düzenlenmiştir. Hazırlanan madde havuzunun "geçerlik ve güvenilirlik" ölçüleri belirlenmiştir. Öncelikle kapsam geçerliği yapılmıştır. Kapsam geçerliği, "uzman

---

· 38 maddeden oluşan ölçeğin ilk hali ön uygulama olarak 125 mikrokredi üyesine uygulanarak gerekli analizler yapılmış ve ölçeğe son hali verilmiştir.

görüşüne” başvurularak yapılmaktadır. Böylece “formda yer alan maddeler, ihtiyaç duyulan olgusal ve yargısal verileri kapsamada ve toplamada ne derece yeterlidir” sorusunun cevabı aranmıştır (Büyükoztürk vd, 2014:131). Bu soru havuzunun Kapsam Geçerlilik Oranı (KGO) bulunması amacı ile beş uzman görüşü alınmıştır. Uzman kişiler maddeleri; “gereklidir”, “yararlı ancak yetersizdir” ve “gereksizdir” şeklinde değerlendirmiştir. Uzman görüşü sonuçlarına göre 77 maddelik soru havuzu 38 madde olarak ön çalışmada yer almıştır. Bu aşamadan sonra tüm maddelerin yani soruların kapsam geçerlik oranları (KGO) ve ölçeğe ilişkin kapsam geçerlik indeksi (KGİ) bulunmuştur *. Kapsam geçerliğinden sonra faktör analizinden yararlanılarak yapı geçerliği denetlenmiştir. Ayrıca faktör analizi sonucunda bulunacak alt boyutlarda ilgili boyutun ölçmek istediği tutumu gerçekten ölçüp ölçemediğinin bir göstergesi olan “cronbach alfa katsayısı” bulunmuştur. Böylece sonuç ölçek formunun oluşturulması tamamlanmıştır. Geliştiren ölçek ile (Mikrokredi Etkinlik Ölçeği) konu kapsamında ölçülmek istenen etkinlik düzeyi bulguları ve araştırmada kullanılan değişkenlerin örneklem içindeki yüzde dağılımları ve frekans tabloları, çapraz tablolar oluşturularak çıkan sonuçlar araştırma bulguları bölümünde yorumlanmıştır.

Araştırma verilerinin istatistiksel analizinde çeşitli analiz yöntemleri kullanılmıştır. Demografik verilerde kategorik değişkenler için sayı ve yüzde, sürekli değişkenler, alt ölçek ve toplam ölçek puanlarının dağılımı için ortalama standart sapma kullanılmıştır. Gruplar arasında alt ölçekler ve toplam ölçek puanı yönünden karşılaştırmalar için Tek Yönlü Varyans analizi, Ki-kare testi ve İki Ortalama Arasındaki Farkın Önemlilik testi (t test) kullanılmıştır. Anlamlı Tek Yönlü Varyans Analizi sonrasında ikili karşılaştırma için Tukey HSD post hoc testinden yararlanılmıştır. Madde toplam puan, alt boyut-toplam ve alt boyutların kendi aralarındaki ilişkinin incelenmesinde pearson korelasyon katsayısı kullanılmıştır. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistikler, grup karşılaştırmaları, korelasyon analizi ve açıklayıcı faktör analizi için SPSS 19, doğrulayıcı faktör analizi için Lisrel 8.7 hazır paket programı kullanılmıştır. Ölçek formunun geçerlik güvenirlik aşamaları ise Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Ölçek Formunun Geçerlik-Güvenirlik Çalışması

Çalışmanın Türü	Yöntem
Geçerlik	
1. Kapsam geçerliği	Uzman görüşü
2. Yapı geçerliği	Faktör analizi
Güvenirlik	
1. Test-Tekrar Test Analizi	Pearson Korelasyon Analizi
2. Madde Analizi	Pearson Korelasyon Analizi
3. Deneme Formunun İç Tutarlılığı	Cronbach Alfa Katsayısı

*KGO (Kapsam Geçerlilik Oranı)=[Gerekli Gören Uzman Sayısı/(Toplam Uzman Sayısı/2)]-1 formülü ile hesaplanmaktadır. Uzman sayısı 5 olduğundan $\alpha=0,05$ anlamlılık düzeyinde en küçük KGO değeri 0,99'dur. Dolayısıyla havuzdaki KGO için 1 değeri alan maddeler havuzda kalmıştır. KGİ (Kapsam Geçerlilik İndeksi)=Havuzda Kalan Maddelerin Kapsam Geçerlilik Oranlarının Ortalaması, $KGİ=(1+1+1+1)/4=1$, $KGİ>0,67$ olmalıdır. Sonuç olarak KGİ 0,67 den büyük olduğundan "ölçek istatistiksel açıdan anlamlıdır" denir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Alpar, R. (2012: 414-415). Ayrıca ölçeğin güvenirliği kapsamında test tekrar test yöntemi ve Alt-üst grup güvenirliği de hesaplanmıştır.

Test-Tekrar Test Analizi

Mikrokredi etkinlik ölçeği'nin güvenilirliğini belirlemek için test tekrar test yöntemi kullanılmıştır. 50 üyeye iki hafta sonrasında uygulama tekrar yapılmıştır. Güvenirlik için Pearson Korelasyon katsayısı kullanılmıştır. 125 üyeye yapılan çalışmanın devamında iki hafta sonra üyelerin 50'sine ölçek tekrardan uygulanmıştır. Yapılan son test çalışması ile elde edilen toplam puanlar ile önceki toplam puanlarının korelasyonuna bakılmıştır. Buna göre pearson korelasyon katsayısı ($r=0,886$; $p<0,005$) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Alt-Üst Grup Güvenirliği

Güvenirlik çalışmasında kullanılan bir yöntem de alt üst %27'lik grupların karşılaştırılarak, gruplar arasında anlamlı bir farkın olup olmadığı test edilir. Buna göre ön çalışmada kullanılan 125 üyenin %27 si yaklaşık olarak 34 üye toplam puanları alt ve üst grup olarak karşılaştırılmıştır.

Tablo 2. Alt Ve Üst %27'lik Gruplara İlişkin Toplam Puan Dağılımı

	Grup	n	Ortalama	Standart Sapma	t	p
Toplam	Alt %27	34	59,71	8,08		
Puan	Üst %27	34	92,12	5,32	19,53	<0,001

Tablo 2'de görüldüğü gibi iki ortalama arasındaki farkın önemlilik testi (t testi) sonucuna göre gruplar arasında anlamlı fark bulunmaktadır. Bu yöntemde göre farklılık bulunmuşsa alt-üst grup güvenirligi sağlandığı anlamına gelmektedir.

5. ARAŞTIRMA BULGULARI

5.1. Ölçek Maddelerinin Yapı Geçerliğine İlişkin Araştırma Bulguları

Birbiri ile ilgili olan maddelerin oluşturduğu bütünü ortaya koymak için, ölçekteki yapı incelenmektedir. Yapı geçerliğini ortaya koymak ve maddelerin faktör yüklerini belirleyerek faktörleşmeyi göstermek amacıyla açıklayıcı faktör analizi yapılmaktadır. Analiz öncesinde maddeler arasındaki korelasyonları tümel olarak derecelendirmenin ve dolayısıyla faktör analizine uygunluğunun saptanması için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ölçüsü ve maddeler arasında anlamlı ilişkilerin varlığının istatistiksel açıdan tümel olarak ortaya konması için Bartlett testinden yararlanılmaktadır (Alpar, 2012:165). Uygulama sonrasında açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi yardımıyla maddelere ilişkin faktör yükünün 0,30'un altında olan maddeler ölçekten çıkarılmıştır. Dolayısıyla 23 soru üzerinden analize devam edilmiştir. Açıklayıcı faktör analizi sonrasında yamaç eğim grafiği ve özdeğerler incelenerek ölçeğin, özdeğeri 1'in üzerinde olan 5 faktör altında toplandığı ve 5 faktörün açıkladığı varyansın % 65,392 olduğu görülmüştür. Faktör sayısı çalışmada amaçlanan boyutlar dikkate alınarak 4 ile sınırlandırılıp, açıklayıcı faktör analizi tekrardan yapılmıştır. 373 üye üzerinden yapılan çalışma için de faktör sayısı 4 (dört) alınarak açıklayıcı faktör analizi yapıldığında ölçeğin açıklanan varyansı %56,66 bulunmuştur. Çalışmaya ilişkin faktör yük değerleri Tablo 3'de verilmektedir.

Tablo 3. Ölçeğe İlişkin Faktör Yük Değerleri

		Faktörler ve Yükleri (Varimax Rotasyon)							
Madde	Yön	Faktör 1		Faktör 2		Faktör 3		Faktör 4	
		Kendini Gerçekleştirme/ Sosyo-Psikolojik Boyut		Mikrokredi Sisteminin Uygulama Boyutu		Ekonomik Güçlenme/ Yaşam Kalitesi Boyutu		İstihdam Yaratma Boyutu	
		AFA	DFA	AFA	DFA	AFA	DFA	AFA	DFA
M35	+	0,792	0,73						
M34	+	0,785	0,77						
M32	+	0,779	0,69						
M38	+	0,775	0,80						
M36	+	0,758	0,77						
M37	+	0,731	0,73						
M29	+	0,727	0,71						
M30	+	0,718	0,71						
M25	+			0,684	0,83				
M19	-			0,648	0,36				
M16	+			0,644	0,61				
M24	+			0,643	0,71				
M26	+			0,636	0,63				
M23	+			0,550	0,38				
M18	+			0,496	0,33				
M4	+					0,809	0,83		
M3	+					0,802	0,82		
M6	+					0,753	0,63		
M7	+					0,391	0,42		
M10	+							0,798	0,78
M9	+							0,781	0,67
M11	+							0,655	0,61
M8	+							0,480	0,45
Özdeğer		5,182		2,884		2,603		2,363	
Açıklanan Varyans	Toplam %56,66	22,531		12,538		11,319		10,275	
Madde Sayısı	Toplam 23	8		4		4		7	
Maksimum-Minimum Puanları	Toplam Min.=23 Mak.=115	Minimum=8 Maksimum=40		Minimum=4 Maksimum=20		Minimum=4 Maksimum=20		Minimum=7 Maksimum=35	
Cronbach α	Tüm Ölçek	0,905		0,750		0,760		0,713	
		0,862							

AFA: Açıklayıcı faktör analizi, DFA: Doğrulayıcı faktör analizi

Cronbach α katsayısı, likert türü bir ölçeğin güvenilirliğinin hesaplanmasında sıklıkla kullanılmaktadır. Alfa katsayısı, ölçek içinde bulunan maddelerin iç tutarlılığının bir ölçüsüdür. (Alpar, 2012:485)

Cronbach α sonuçlarına göre, KGSP boyutunun yüksek derecede güvenilir (0,905) olduğu, EGYK (0,760), İY(0,713) ve MSU (0,750) boyutlarının ise oldukça güvenilir olduğu, ölçeğin tamamı (0,862) için ise yüksek derecede güvenilir olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Cronbach α değerlerine göre güvenilir olduğu bulunan ölçek ve ölçek alt boyutlarının madde analizine geçilmektedir. Madde analizi ölçekteki maddelerin ölçeğe katkısını incelemek için yapılmaktadır. “Mikrokredi Etkinlik Ölçeği”nin alt boyutlarıyla bu boyutları oluşturan maddelerin arasındaki ilişkiyi incelemek için madde toplam korelasyon analizi yapılmıştır. Ayrıca her bir alt boyutun kendi aralarında ve toplam puanla olan korelasyonları da verilmektedir. Genel olarak korelasyonların istatistiksel olarak anlamlı ($p < 0,05$) ve pozitif yönlü bir ilişki gösterdiği görülmektedir. Bu analiz için korelasyon katsayısından yararlanılmaktadır. Tablo 4’de çalışmanın madde-toplam, alt boyut-toplam ve boyutlar arasındaki korelasyon analizi sonuçlarını göstermektedir.

Tablo 4. Madde-Toplam, Alt Boyut-Toplam ve Boyutlar Arasındaki Korelasyon Analizi

Madde	Madde- Toplam Korelasyonu (r)	Alt Boyut- Toplam Korelasyonu (r)	Boyutlar	Boyutlar Arası Korelasyon Matrisi			
				KGSP	İY	EGYK	MSU
M35	0,566*						
M34	0,638*						
M32	0,523*						
M38	0,707*						
M36	0,676*	0,803*	KGSP	1	-	-	-
M37	0,631*						
M29	0,630*						
M30	0,624*						
M10	0,630*						
M9	0,199*						
M11	0,499*	0,605*	İY	0,319*	1	-	-
M8	0,541*						
M4	0,546*						
M3	0,323*						
M6	0,329*	0,572*	EGYK	0,228*	0,401*	1	-
M7	0,458*						
M25	0,455*						
M19	0,342*	0,687*	MSU	0,375*	0,166*	0,187*	1

· Cronbach α değerine ilişkin güven sınırları; Cronbach α Değeri $0.00 \leq \alpha < 0.40$ Güvenilir değil, $0.40 \leq \alpha < 0.60$ Düşük güvenilirlikte, $0.60 \leq \alpha < 0.80$ Oldukça güvenilir, $0.80 \leq \alpha < 1.00$ Yüksek derecede güvenilir.

M16	0,485*
M24	0,484*
M26	0,405*
M23	0,556*
M18	0,308*

r: Pearson korelasyon katsayısı

*:Anlamli korelasyonlar

Korelasyon katsayıları, değişkenler arasındaki ilişkinin derecesi (kuvveti) ve yönü hakkında bilgi veren ölçütlerdir.

Ölçeğin madde-toplam, alt boyut toplam ve boyutlar arasındaki korelasyon analizi sonuçlarına göre ilgili maddelerin ve ilgili boyutların ölçeğe katkısının istatistiksel olarak anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 5. Alt Ölçek, Toplam Puan ve Yüzdelik Sisteme Çevrildikten Sonraki Dağılımı

Madde	Boyutlar	İstatistik (Ana çalışma) (n=373)	
		Ortalama	Standart Sapma
M38			
M32	KGSP	Ham Puan	28,43
M36			6,76
M34			
M30			
M29	İY	Çevrilmiş Puan	71,09
M35			16,89
M37			
M9			
M10	EGYK	Ham Puan	10,45
M8			3,58
M11		Çevrilmiş Puan	52,24
M11		17,89	
M4	MSU	Ham Puan	10,82
M3			3,69
M6			
M7		Çevrilmiş Puan	54,08
M7		18,43	
M16			
M24	MSU	Ham Puan	25,06
M19			5,39

· **Pearson r için nitelendirme:** r'nin değeri, 0,00-0,19 İlişki yok ya da önemsiz düzeyde düşük ilişki ve r'nin değeri 0,20-0,39 Zayıf (düşük) ilişki, 0,40-0,69 Orta düzeyde ilişki, 0,70-0,89 Kuvvetli (yüksek) ilişki, 0,90-1,00 Çok kuvvetli ilişki. (Ayrıntılı bilgi için Alpar, s.333-238).

M26			
M23			
M25	Çevrilmiş Puan	71,61	15,41
M18			
Toplam	Ham Puan	74,76	13,40
	Çevrilmiş Puan	65,01	11,65

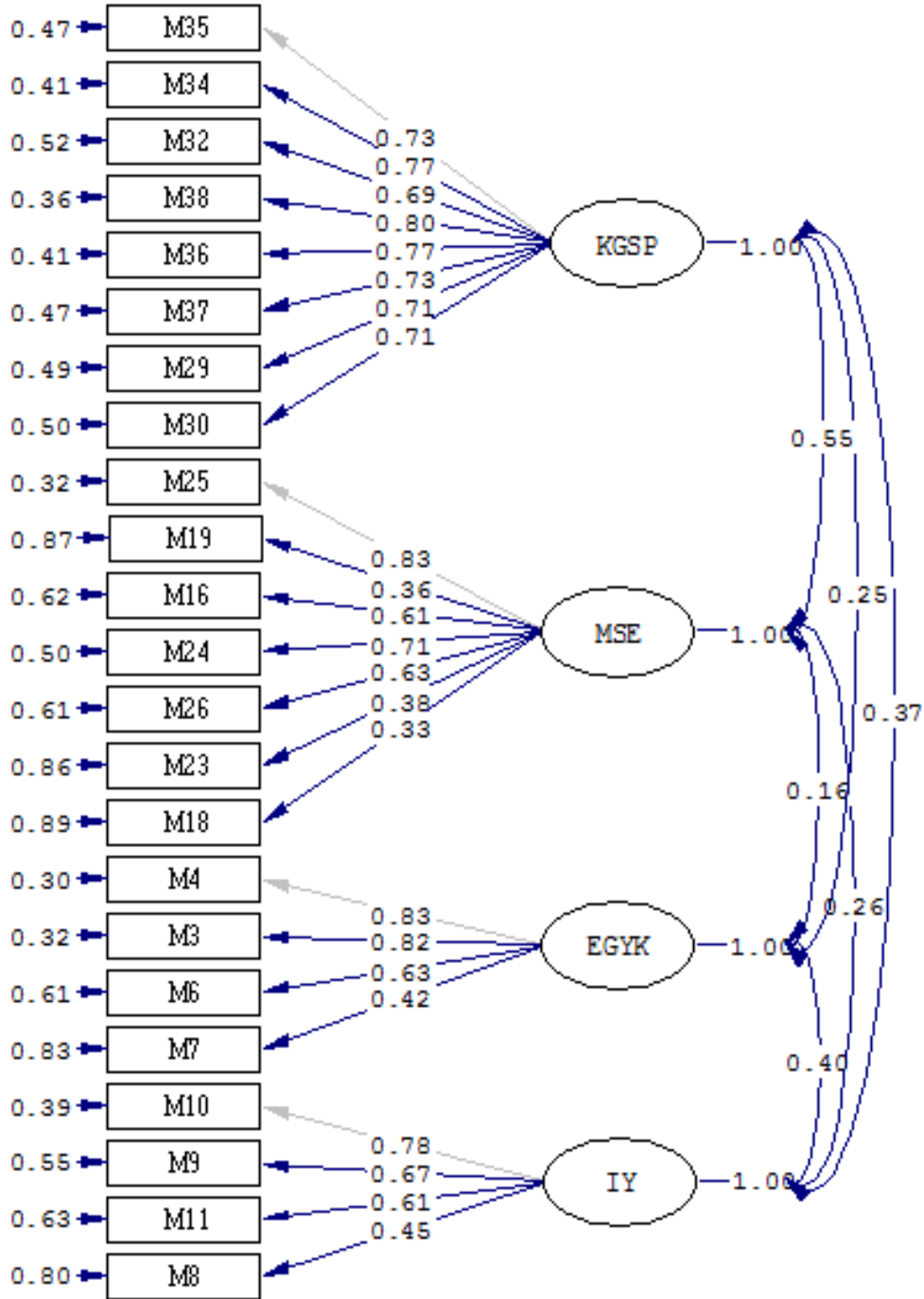
Tablo 5’de alt boyut ve toplam puan ortalamalarının belirli bir skalada değerlendirilebilmesi için her bir alt boyut ve toplam puanları yüzlük sisteme çevrilebilir. Dolayısıyla boyutlardan ve toplamdan elde edilen puanların karşılaştırması daha iyi değerlendirilebilir.

Mikrokredi üyelerine yapılan “mikrokredi etkinlik ölçeği” sonuçlarına göre mikrokredi sistemi %65,01 oranında başarılı yani etkin bulunmuştur. Alt ölçekler kapsamında değerlendirildiğinde ise en yüksek oran mikrokredi sistemini uygulanma (MSU) boyutudur. %71,61 oranında etkin çıkmıştır. Sistemin etkin olduğu diğer bir boyut ise, %71,09 ile kendini gerçekleştirme/sosyo psikolojik (KGSP) boyutudur. Ön çalışma sonuçlarına benzer şekilde ana çalışmada ekonomik güçlenme/yaşam kalitesi (EGYK) yani yoksulluk boyutu ve istihdam yaratma (İY) boyuttan daha düşük düzeyde etkin olduğu sonucuna varılmıştır. Ancak ön uygulamada istihdam yaratma boyutu, ekonomik güçlenme/yaşam kalitesi: yoksulluk boyutundan daha etkin bir oran bulunmuşken, ana çalışma sonuçlarına göre ekonomik güçlenme/yaşam kalitesi: yoksulluk boyutu, istihdam yaratma boyutundan daha etkindir. Ekonomik güçlenme/yaşam kalitesi yoksulluk boyutu (EGYK) %54,08 iken, istihdam yaratma (İY) %52,24 oranında etkin bulunmuştur.

Doğrulayıcı Faktör Analizi

373 üye üzerinden yapılan ana çalışmadan elde edilen doğrulayıcı faktör analizi sonuçları, dört alt boyuttan oluşan 23 maddelik soru yapısı üzerinden verilmektedir (Ki-kare=781,31; sd=224; RMSEA=0,08; SRMR=0,08). Elde edilen RMSEA ve SRMR değerleri üzerinden verinin modele uyumunun kabul edilebilir olduğu görülmektedir*. SRMR, 0 ile 1 aralığında değer alır ve 0’a yaklaştıkça iyi uyum belirtecektir. Dolayısıyla kurulan model veriye uyum sağlamaktadır.

* RMSEA: Root Mean Square Error of Approximation; SRMR: Standardized Root Mean Square Residual Path diyagramı Şekil 1’de verilmiştir.

Şekil 1. Ana çalışma için doğrulayıcı faktör analizi (DFA) path diyagramı

Şekil 1'deki path diyagramı ile AFA ile elde ettiğimiz modelin %30'un altında kalan faktör yük değerlerinin modelden atıldığı doğrulandı gösterilmektedir. Sonuç olarak AFA'da olduğu gibi DFA ile de benzer sonuçlara ulaşılmıştır.

5.2. Ölçek Alt Boyutlarına İlişkin Bulgular

5.2.1. Ekonomik Güçlenme Yaşam Kalitesi Boyutu Bulguları

Mikrokredi sisteminin çıkış noktası yoksulluk sorununa karşı mücadele aracı olmasıdır. Yoksulların ekonomik güçlenmesini sağlayarak yoksulluktan kendi kendilerine çıkmalarının sağlanması

sistemin temel amacıdır. Bu amaç doğrultusunda sistemin ne kadar etkili olduğu bu kapsamda sorulan maddeler ile ölçülmüştür.

Tablo 6. Ekonomik Güçlenme Yaşam Kalitesi Boyutu Frekans ve Yüzde Dağılımları

Maddeler		Frekans	Yüzde
1. Eskiye göre giyim-kuşam harcamaların arttı.	Kesinlikle katılmıyorum	65	17,4
	Katılmıyorum	150	40,2
	Kararsızım	42	11,3
	Katılıyorum	92	24,7
	Kesinlikle katılıyorum	24	6,4
2. Eskiye göre gıda harcamalarım arttı.	Kesinlikle katılmıyorum	53	14,2
	Katılmıyorum	136	36,5
	Kararsızım	51	13,7
	Katılıyorum	115	30,8
	Kesinlikle katılıyorum	18	4,8
3. Eskiye göre dışarda yemek yeme, sinemaya gitme gibi sosyal faaliyetlerimiz arttı.	Kesinlikle katılmıyorum	70	18,8
	Katılmıyorum	177	47,5
	Kararsızım	35	9,4
	Katılıyorum	68	18,2
	Kesinlikle katılıyorum	23	6,1
4. Çocukların eğitimine olan desteğim arttı.	Kesinlikle katılmıyorum	50	13,4
	Katılmıyorum	114	30,6
	Kararsızım	47	12,6
	Katılıyorum	118	31,6
	Kesinlikle katılıyorum	44	11,8

Bu boyuttaki birinci madde, mikrokredi almadan önceye göre giyim-kuşam harcamasında bir artış olup olmadığı ile ilgilidir. Araştırma sonucuna göre üyelerin %40,2'si “eskiye göre giyim-kuşam harcamalarım arttı” cümlesine katılmazken %24,7'si bu cümleye katıldıklarını, %17,4'ü ise kesinlikle katılmadıklarını, %11,3'ü kararsız olduklarını ve %6,4'ü ise kesinlikle katıldıklarını belirtmişlerdir. Kararsızları da dahil ettiğimizde araştırmaya katılan üyelerin yaklaşık %70'i olumsuz görüş beyan etmişlerdir.

İkinci madde: “Eskiye göre gıda harcamalarım arttı” cümlesidir. Üyelerin %36,5'i katılmıyorum, %30,8'i katılıyorum, %14,2'si kesinlikle katılmıyorum, %13,7'si ise kararsız olduğunu ve son olarak %4,8'i ise kesinlikle katıldıklarını belirtmişlerdir. Mikrokredi kullanımı sonrası giyim-kuşam harcamalarında ve gıda harcamalarında ciddi bir artış olmaması, aynı zamanda gelirlerinde ciddi bir artış meydana getirmediği sonucunu da vermesi bakımından önemlidir.

Ekonomik olarak güçlenme kuşkusuz yaşam kalitesini artırmaktadır. Yaşam kalitesinin önemli bir belirleyicisi sosyal faaliyetlerin artmasıdır. Üçüncü madde : “eskiye göre dışarda yemek yeme, sinemaya gitme gibi sosyal faaliyetlerimiz arttı” cümlesidir. Araştırmaya katılan üyelerin %47,5'i katılmıyorum, %18,8'i kesinlikle katılmıyorum, %18,2'si katılıyorum,%9,4'ü kararsızım derken %6,1'i

kesinlikle katılmaktadırlar. Bu boyuttaki diğer maddelere göre en olumsuz yaklaşım bu madde için olmuştur. Bu durum aslında sosyo-kültürel yapı ile de ilişkilidir. Yani ailenin gelir miktarı yükselse de sinemaya tiyatroya gitme ya da dışarıda yemek yeme gibi sosyal aktivitelere katılma isteği bulunmadığı görülmektedir.

Dördüncü madde: “çocukların eğitimine olan desteğim arttı” cümlesidir. Bu maddeye cevap verenlerin kararsızlar hariç, yarısı olumlu görüş beyan ederken diğer yarısı olumsuz görüş beyan etmiştir.

Dört boyutlu olarak gerçekleştirilen ölçek çalışmasında bu boyut %54,08 oranı ile etkin bulunmuştur. Sisteminin genel etkinliği %65,01 olarak hesaplandığından bu boyutun etkinliğinin genel etkinlik düzeyinin altında olduğunu görülmektedir.

5.2.2. İstihdam Yaratma Boyutu Bulguları

Mikrokredi sistemi esasen yoksulluğu önleme stratejisi üzerine çıkmış bir model olmakla birlikte, yoksulluğu önlemede geliştirilen sistem girişimciliği ve istihdamı artıran bir özellik sergilemektedir. Kredi alabilmenin ön koşullarından biri, bir iş fikrinin olması veya yapılmakta olan işin geliştirilmesidir. Bu nedenle mikrokredi uygulamaları doğrudan ve dolaylı olarak istihdama katkı yapması öngörülen bir yapıyı içermektedir. Ancak mikrokredi üyelerinin yaptığı işler genellikle kayıt dışı ekonomi içinde yer aldığından istihdam noktasında kayıt dışı çalışma söz konusudur.

Tablo 7. İstihdam Yaratma Boyutu Frekans ve Yüzde Dağılımları

Maddeler		Frekans	Yüzde
5. Mikrokredi ile kurduğum/geliştirdiğim iş sayesinde işte çalışan sayısı artmıştır.	Kesinlikle katılmıyorum	72	19,3
	Katılmıyorum	179	48,0
	Kararsızım	50	13,4
	Katılıyorum	52	13,9
6. Verilen kredi miktarı daha yüksek olsaydı, daha fazla çalışana ihtiyaç duyardım.	Kesinlikle katılmıyorum	20	5,4
	Katılmıyorum	76	20,4
	Kararsızım	158	42,4
	Katılıyorum	50	13,3
7. Mikrokredi uygulaması ile yaptığım işte aile bireylerinin de çalışmasına katkıda bulundum.	Kesinlikle katılmıyorum	67	18,0
	Katılmıyorum	22	5,9
	Kararsızım	72	19,3
	Katılıyorum	138	37,0
8. Yaptığım iş çevremdekilere özendirici oldu ve bu sistemden yararlanarak yeni iş girişimleri yapıldı.	Kesinlikle katılmıyorum	28	7,5
	Katılmıyorum	100	26,8
	Kararsızım	35	9,4
	Katılıyorum	60	16,1
9. Yaptığım iş çevremdekilere özendirici oldu ve bu sistemden yararlanarak yeni iş girişimleri yapıldı.	Kesinlikle katılmıyorum	109	29,2
	Katılmıyorum	53	14,2
	Kararsızım	110	29,5
	Katılıyorum	41	11,0

Araştırma kapsamında mikrokredi sisteminin istihdam yaratma aracı olarak etkinliği bu boyuttaki maddelerle belirlenmiştir. Beşinci madde: “Mikrokredi ile kurduğum/geliştirdiğim iş sayesinde işte çalışan sayısı artmıştır” ifadesidir. Üyelerin büyük bir bölümü (%48,0) katılmıyorum ve (19,3) kesinlikle katılmıyorum şeklinde cevap vermişlerdir. Araştırma sırasındaki gözlemlerimize göre üyelerin büyük bir kısmı ev içinde üretim yapan kadınlardan oluşmaktadır ve genellikle ya tek başlarına ya da aile içi kişilerin yardımları ile bu işleri devam ettirmektedir.

Altıncı madde: “Verilen kredi miktarı daha yüksek olsaydı, daha fazla çalışana ihtiyaç duyardım” cümlesidir. Bu madde, kredi miktarının yüksek olması durumunda yaptıkları iş için başka çalışanlara ihtiyaçlarının olup olmadığını ölçmeye yöneliktir. Katılımcıların %42,4’ü bu cümleye katılmazken, %20,4’ü kesinlikle katılmamaktadır. Katılanların oranı %18,0, kesinlikle katılanların oranı %5,9 ve kararsızların oranı ise %13,3’tür. Verilen yanıtlarda da görüldüğü gibi kredi miktarının yüksek olması kendilerinden başka çalışan edinme konusunda olumlu bir etki yapmayacaktır.

Yedinci madde: “Mikrokredi uygulaması ile yaptığım işte aile bireylerinin de çalışmasına katkıda bulundum” ifadesidir. Bu cümleye katılmayanların oranı %37,0, kesinlikle katılmayanların oranı ise %19,3’tür. Mikrokredi üyeleri genellikle aldıkları krediyi evde yaptıkları iş için aldıklarından aile bireylerinin de bu işlerde çalıştığı görülmektedir. Bu nedenle katılanların oranı %26,8, kesinlikle katılanların oranı ise 9,4’tür.

Sekizinci madde: “Yaptığım iş çevremdekilere özendirici oldu ve bu sistemden yararlanarak yeni iş girişimleri yapıldı” cümlesidir. Diğer üç maddeye göre daha olumlu cevapların alındığı maddedir. Mikrokredi sisteminin tanıtım ve siteye giriş öykülerine bakıldığında da büyük bir oranda komşu-akraba çevresinden etkilenildiği görülmektedir. Üyelerin %29,5’i katılıyorum, %11,0 kesinlikle katılıyorum cevabı verirken %29,2’si katılmıyorum, %16,1’i ise kesinlikle katılmıyorum demiştir.

5.2.3. Mikrokredi Sisteminin Uygulanma Boyutu Bulguları

Mikrokredi sisteminin uygulama etkinliğinin en iyi belirtecekler yine o sistemde yer alan üyelerdir. Bu nedenle sistemin temel noktalarının üyeler tarafında ne ölçüde etkin bulunduğu belirlenmesi konunun bütünlüğü açısından önemli bulunmuştur.

Tablo 8. Mikrokredi Sisteminin Uygulanma Boyutu Frekans ve Yüzde Dağılımları

Maddeler		Frekans	Yüzde
9. Bu sistemin kefilsiz ve güven esasına dayalı olmasından dolayı tercih ettim.	Kesinlikle katılmıyorum	16	4,3
	Katılmıyorum	39	10,5
	Kararsızım	23	6,2
	Katılıyorum	160	42,8
	Kesinlikle katılıyorum	135	36,2
10. Haftalık ödemeler yerine aylık ödeme sistemini tercih ederdim.	Kesinlikle katılmıyorum	61	16,4
	Katılmıyorum	41	11,0
	Kararsızım	32	8,6
	Katılıyorum	126	33,8
	Kesinlikle katılıyorum	113	30,2
11. Mikrokredi aldığım kurum tarafından verilen eğitim/bilgilendirmelerin yetersiz olduğunu düşünmekteyim.	Kesinlikle katılmıyorum	128	34,3
	Katılmıyorum	149	39,9
	Kararsızım	55	14,7
	Katılıyorum	35	9,5
	Kesinlikle katılıyorum	6	1,6
12. Verilen kredi miktarı yeterlidir.	Kesinlikle katılmıyorum	69	18,5
	Katılmıyorum	99	26,5
	Kararsızım	49	13,1
	Katılıyorum	106	28,4
	Kesinlikle katılıyorum	50	13,4
13. Mikrokredi uygulamasından yararlanmam ve erişimim kolay olmuştur.	Kesinlikle katılmıyorum	24	6,5
	Katılmıyorum	33	8,8
	Kararsızım	48	12,9
	Katılıyorum	175	46,9
	Kesinlikle katılıyorum	93	24,9
14. Tasarruf uygulamalarından memnunum.	Kesinlikle katılmıyorum	27	7,2
	Katılmıyorum	38	10,2
	Kararsızım	54	14,5
	Katılıyorum	153	41,0
	Kesinlikle katılıyorum	101	27,1
15. Mikrosigorta uygulamalarından memnunum.	Kesinlikle katılmıyorum	43	11,5
	Katılmıyorum	68	18,2
	Kararsızım	77	20,6
	Katılıyorum	118	31,7
	Kesinlikle katılıyorum	67	18,0

Bu boyuttaki ilk dokuzuncu madde: “Bu sistemin kefilsiz ve güven esasına dayalı olmasından dolayı tercih ettim” cümlesidir. Diğer borçlanma araçlarını kullanamayan ya da bankalardan kredi çekemeyen kişilere kefilsiz ve güven esasına dayalı bir şekilde bu kredilerin verilmesi sistemin cazibesi artıran en önemli özelliklerden biridir. Üyelerin %42,8’i katılıyorum, %36,2’si kesinlikle katılıyorum

cevabını vermiştir. Verilen yanıtların olumlu olmasından da anlaşıldığı gibi sisteminin tercih noktasındaki etkinliği güven esasına dayalı olması ile ilgilidir.

Onuncu madde: “Haftalık ödemeler yerine aylık ödeme sistemini tercih ederdim” ifadesidir. Mikrokredi uygulamalarında üyeler tarafından tartışılan en önemli konulardan bir da geri ödemelerin haftalık yerine aylık ödemeler şeklinde olması üzerinedir. Araştırmaya katılan üyelerin %33,8’i katılıyorum, %30,2’si kesinlikle katılıyorum demiştir. Bu sonuçlara göre üyelerin % 64’ünün üzerinde bir oranla aylık ödeme sistemi tercih edilmektedir. Ancak mikrokredi çalışanlarınca da bu konu değerlendirildiğinde aylık ödeme miktarının daha yüksek olacağı için ödemekte sıkıntı yaşayacakları belirtilmektedir. Bu noktada esnek bir yapının getirilerek aylık, onbeş günlük veya haftalık ödeme planları çıkarılabilir. Diğer bir öneri ise, aylık ödeme sistemine geçildiğinde her hafta için katılanın maliyet azalacağından hizmet bedeli oranları da düşecek ve toplamda ödeyecekleri miktar böylece azalmış olacaktır.

Mikrokredi sistemine katılan her üye eğitim süreci ile kurum çalışanları tarafından bilgilendirilmektedir. On birinci madde: “Mikrokredi aldığım kurum tarafından verilen eğitim/ bilgilendirmelerin yetersiz olduğunu düşünmekteyim” cümlesi, mikrokredi üyeleri açısından bu bilgilendirmenin yeterli olup olmadığını belirlemektedir. Bu cümleye katılımcıların %39,9’u katılmıyorum, %34,3’ü kesinlikle katılmıyorum demişlerdir. Bu sonuca göre üyelerin büyük bir bölümü (%74,2) kurum tarafından verilen eğitim ve bilgilendirmelerin yeterli olduğunu düşünmektedir.

Mikrokredi çok küçük miktarlarda verilen kredidir. Kredi miktarının üyeler tarafından yeterli olup olmadığı madde on iki “verilen kredi miktarı yeterlidir” ifadesi ile belirlenmiştir. Tablo 8’de görüldüğü gibi üyelerin %28,4 katılıyorum ve %13,4’ü kesinlikle katılıyorum cevabını vermiş, kredi miktarını yeterli bulmuştur. Üyeler tarafından cevaplar verilirken yapılan yorumlarda, genellikle kredi miktarının yükselmesine bağlı olarak ödenecek hizmet bedeli de artacağından daha fazla bir ödeme yapılacağı için ödemede güçlük yaşanabileceğini bu nedenle kredi miktarını yeterli bulduklarını belirtmektedirler. Üyelerin %26,5’i katılmıyorum ve %18,5’i ise kesinlikle katılmıyorum cevabı ile verilen kredi miktarını yeterli bulmamıştır.

Madde on üç: “Mikrokredi uygulamasından yaranmam ve erişimim kolay olmuştur” cümlesidir. Üyelerin mikrokredi sistemine üye olurken ve kredi formunu doldurduktan sonra kolay erişime ulaşabilmeleri, mikrokredi uygulamaları açısından büyük bir öneme sahiptir. Bekleme süresinin uzun olması ve formalitelerin çok olması küçük miktarda kredi bekleyen kişilerin motivasyonu ve isteğini olumsuz yönde etkileyebileceğinden, sistemin mümkün olduğunca hızlı ve erişimin kolay olması gerekmektedir. Üyelerin %46,9’u katılıyorum, %24,9’u ise kesinlikle katıldığımı belirtmiştir. Bu sonuçlara göre üyelerin çoğunluğu mikrokredi uygulamalarından yararlanma ve erişimin kolay olduğu yönünde cevap vermiştir.

Madde on dört: “Tasarruf uygulamalarından memnunum” ifadesidir. Tasarruf uygulaması ile üyeler tasarruf hesaplarına haftada bir liradan az olmamak koşulu ile birikim yapmaları yönünde teşvik edilirler. İhtiyaçları olduğunda bu tasarruflarını kullanmaktadırlar. Araştırma sonucuna göre tasarruf uygulamasından memnunum cümlesine üyelerin %41’i katılırken, %27,1’i kesinlikle katılmaktadır.

Mikrofinansman uygulamaları kapsamın da sadece kredi değil, diğer finansal araçlar da kullanılmaktadır. Bunlardan biri sigorta uygulamasıdır. Mikrosigorta olarak ifade edilen bu uygulama, kaza sonucu ölüm, sürekli sakatlık, deprem, sel gibi doğal afetlere karşı ayda 1 TL ödeyerek 10.000TL teminat alan bir ferdi kaza sigortasıdır. Yine mikrokonut uygulaması ile evleri de ayda 1 TL ödeyerek sigorta kapsamına alınmaktadır. Ve bu uygulamalar zorunlu olarak yapılmaktadır. Madde on beş: “mikrosigorta uygulamalarından memnunum” cümlesidir. Araştırma sonucuna göre üyelerin %31,7’si katılmıyorum, %18’i ise kesinlikle katılmıyorum cevabını vermişlerdir.

5.2.4. Kendini Gerçekleştirme/Sosyo-Psikolojik Boyut Bulguları

Mikrokredi sistemi yoksul kadınların ekonomik güçlenmesine destek olmak amacını taşımakla birlikte doğrudan ve dolaylı olarak kadınların kendilerini gerçekleştirme/sosyo-psikolojik açıdan olumlu gelişmeler göstermelerine de yardımcı olmaktadır. Kendi kendilerine bir kredi alabilme haklarının olması bile kendilerine güveni artırma noktasında oldukça önemlidir. Alt boyutlar kapsamında sistemin en etkin boyutunun “Kendini Gerçekleştirme/Sosyo-psikolojik” boyutun çıkması da bu durumu desteklemektedir.

Tablo 9. Kendini Gerçekleştirme/Sosyo-Psikolojik Boyut Bulguları Frekans ve Yüzde Dağılımları

Maddeler		Frekans	Yüzde
16. Mikrokredi sayesinde kurduğum/geliştirdiğim işte kendime güvenimin arttığına inanıyorum.	Kesinlikle katılmıyorum	23	6,2
	Katılmıyorum	31	8,3
	Kararsızım	73	19,6
	Katılıyorum	171	45,8
17. Mikrokrediye başvurduktan sonra başka bir işe daha girme ya da işimi büyütme cesaretim artmıştır.	Kesinlikle katılmıyorum	27	7,2
	Katılmıyorum	43	11,6
	Kararsızım	74	19,8
	Katılıyorum	155	41,6
18. Gelir elde etmek, aile içinde alınan kararlarda söz hakkı edinmemi sağladı.	Kesinlikle katılmıyorum	32	8,6
	Katılmıyorum	39	10,5
	Kararsızım	109	29,2
	Katılıyorum	132	35,4
19. Ekonomik açıdan bağımsız bir birey haline geldim.	Kesinlikle katılmıyorum	61	16,3
	Kesinlikle katılmıyorum	21	5,6
	Katılmıyorum	41	11,0
	Kararsızım	91	24,4
20. Çevrenin bana olan saygısı arttı.	Katılıyorum	153	41,0
	Kesinlikle katılıyorum	67	18,0
	Kesinlikle katılmıyorum	29	7,8
	Katılmıyorum	45	12,1
20. Çevrenin bana olan saygısı arttı.	Kararsızım	105	28,2
	Katılıyorum	134	35,8
	Kesinlikle katılıyorum	60	16,1

21. Bu işten sonra eşimin/ailemin bana desteği arttı.	Kesinlikle katılmıyorum	22	5,9
	Katılmıyorum	36	9,7
	Kararsızım	89	23,9
	Katılıyorum	161	43,2
	Kesinlikle katılıyorum	65	17,3
22. Mikrokrediye başladıktan sonra aile içi ilişkilerimiz düzelmiştir.	Kesinlikle katılmıyorum	22	5,9
	Katılmıyorum	36	9,7
	Kararsızım	99	26,5
	Katılıyorum	150	40,2
	Kesinlikle katılıyorum	66	17,7
23. Bu uygulama sayesinde geleceğe güvenim arttı.	Kesinlikle katılmıyorum	15	4,0
	Katılmıyorum	24	6,5
	Kararsızım	77	20,6
	Katılıyorum	175	46,9
	Kesinlikle katılıyorum	82	22,0

Tablo 9’da görüldüğü gibi madde on altı: “Mikrokredi sayesinde kurduğum/geliştirdiğim işte kendime güvenimin arttığına inanıyorum” cümlesidir. Üyelerin %45,8’i bu cümleye katılıyorum, %20,1’i kesinlikle katılıyorum, %19,6’sı kararsızım, %8,3 katılmıyorum ve %6,2’si kesinlikle katılmıyorum cevabı vermişlerdir.

Madde on yedi: “Mikrokrediye başvurduktan sonra başka bir işe daha girme ya da işimi büyütme cesaretim artmıştır” ifadesidir. Araştırma sonucuna göre üyelerin %41,6’sı katılıyorum, %19,8’i ise kesinlikle katılıyorum cevabı verirken %19,8’i kararsızım, %11,6’sı katılmıyorum ve %7,2’si ise kesinlikle katılmıyorum cevabı vermiştir. Kendine güvenin artmasının da etkisi ile yeni iş girişimleri konusunda cesaretin artması doğal bir sonuçtur.

Türk toplumunda aile içinde kadının yeri ve önemi büyüktür. Bu nedenle kadın-erkek eşitliği çerçevesinde sosyal, kültürel ve ekonomik yaşamda erkeklerle birlikte yer alması kadının sahip olduğu haklar açısından da kuşkusuz önemlidir. İş fikri olan veya işini geliştirme isteği olup da diğer kredi imkanlarından yararlanamayan kadınlar için kredi olarak küçük çaplı da olsa iş kurmak ve geliştirmek kuşkusuz aile içinde söz hakkını da etkilemiştir. Madde on sekiz: “Gelir elde etmek, aile içinde alınan kararlarda söz hakkı edinmemi sağladı” ifadesidir. Araştırma sonucuna göre üyelerin %35,4’ü katılıyorum derken, %29,2’sinin kararsız olması düşündürücüdür. Kendi işini kurmak ve gelir elde ediyor olmak vasıfsız ve eğitim düzeyi düşük kadınlar açısından oldukça önemlidir. Bu nedenle gerçekten bu krediyi iş için kullanan kadınlar için aile içinde alınan kararlarda söz hakkı edinmelerini sağlamaktadır. Aile içinde söz hakkındaki olumlu değişiklik, kadınların kendilerini değerli hissetmelerini de sağlamaktadır. Katılmıyorum ya da kesinlikle katılmıyorum cevabı verenlerin çoğu “aile içinde söz hakkım eskiden de şimdi de vardı, herhangi bir değişiklik olmadı” şeklinde yorum yapmışlardır.

Madde on dokuz: “Ekonomik açıdan bağımsız bir birey haline geldim” cümlesini içermektedir. Ekonomik güçlenme kadınlara, kendi parasını kazanan ve kendi inisiyatifi doğrultusunda harcayabilen bir

ortam yaratmaktadır. Araştırmaya katılan üyelerin %41'i katılıyorum, %18'i kesinlikle katılıyorum cevabı verirken, %24'ü kararsız olduğunu belirtmiştir.

Her ne kadar toplumsal baskı ve ev işlerinin getirmiş olduğu ağır yük olsa da kadınlar çalışma hayatına atılmak istemektedir. Bu isteğin en önemli nedenleri; toplumsal çevre karşısında saygınlık kazanma, özgüven sağlama, aile bütçesine katkı yaparak ailesinin ihtiyaçlarını karşılamak, erkeğe karşı özellikle ekonomik olarak daha az bağımlı olmaktır. Mikrokredi de kadınların ekonomik güçlenmesine destek veren bir proje olduğundan bu uygulama ile kendi iş fikrini hayata geçiren ve bu sayede gelir elde eden kadınların sosyal çevrede aldığı konum değişmektedir. Madde yirmi: "Çevrenin bana olan saygısı arttı" cümlesi ile bu durumu sorgulamaktadır. Üyelerin %35,8'i bu cümleye katıldıklarını, %16,1'i kesinlikle katıldıklarını belirtirken %28,2'si kararsız olduklarını belirtmişlerdir. Araştırma sonucunda da görüldüğü gibi üyelerin büyük bir kısmı çevrenin kendisine olan saygısının yani saygınlığının arttığını belirtmektedir.

Madde yirmi bir: "Bu işten sonra eşimin/ailemin bana desteği arttı" cümlesidir. Mikrokredi sistemine üye olurken eşin ya da ailenin imzası alınmaktadır. Bu nedenle genellikle eşler ve aileler kadınları kredi almaları yönünde desteklemektedirler. Ayrıca kadınların bir kısmı eşlerinin yaptığı işe katkı sağlayabilmek için mikrokredi aldıklarını da ifade etmişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre üyelerin % 43,2'si katılıyorum, %17,3'ü kesinlikle katılıyorum, %23,9'u ise kararsızım cevabını vermiştir.

Toplumun temeli olan aile, birbiri ile etkileşimi olan ilişkiler sistemini ifade etmektedir. Aile içi ilişkilerin sağlıklı olması başta çocuklar olmak üzere bütün aile bireyleri açısından son derece önemlidir. Ancak özellikle yoksul aileler de bir takım sorunların olduğu bilinmektedir. Sorunların büyük bir kısmı gelir yetersizliğinden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle mikrokredi sonrası ailenin gelirinde artış meydana gelmişse bu sorunların giderilme fırsatı yakalanmış olacaktır. Ancak mikrokredi uygulaması aileler için sadece bir borç meselesine dönüşmüşse aile içi ilişkileri daha da bozacağından sorunları derinleştirecektir. Madde yirmi iki: "Mikrokrediye başladıktan sonra aile içi ilişkilerimiz düzelmiştir" ifadesidir. Araştırma sonucuna göre üyelerin %40,2'si katılıyorum, %17,7'si kesinlikle katılıyorum, %26,5'i kararsızım cevabını vermiştir. Üyelerin yarısından fazlası aile içi ilişkilerini olumlu yönde etkilediğini belirtmiştir.

Özgüven sahibi, kendi ayakları üstünde durabilen, cesaretle girişimde bulunabilen kadınların kuşkusuz geleceğe güvenleri vardır. Madde yirmi üç: "Bu uygulama sayesinde geleceğe güvenim arttı" cümlesidir. Araştırmada üyelerin %46,6'sı katılıyorum, %22'si kesinlikle katılıyorum, %20,6'sı kararsızım yanıtı verirken katılmayanların oranı %6,5, kesinlikle katılmayanların oranı ise %4 oranındadır. Ancak şunu vurgulamak gerekir ki olumlu yanıt verenlerin çoğu sadece mikrokredi uygulamaları sayesinde değil, genel olarak geleceğe umutlu baktıklarını belirtmişlerdir.

Kendini gerçekleştirme/sosyo-psikolojik boyutta maddelere verilen yanıtların çoğunda kararsızların oranı %20'lerin üzerindedir. Bu kararsızlık durumu, maddelere olumlu ya da olumsuz yaklaşımdan ziyade bir değişikliğin olmadığını vurgulamak için verilmiş yanıtlardır.

6. SONUÇ

Yoksullukla mücadeleye yönelik faaliyetler kapsamında genel olarak kamu istihdam ve sosyal güvenlik politikaları, yerel yönetimler düzeyinde uygulanan politika ve projeler ve sivil toplum

kuruluşları tarafından uygulanan projeler yer almaktadır. Dünya genelinde yoksullukla mücadelede etkin bir araç olarak desteklenen mikrokredi uygulamaları gün geçtikçe popüler hale gelmektedir. Sistemin özellikle sivil toplum kuruluşları tarafından gönüllülük esasına dayanarak bir sosyal işletme mantalitesi ile uygulanması, gelişmesinde en önemli etken olmuştur. Devletin önemli sosyal sorunlar açısından sınırlı müdahalesini ön gören neoliberal politikalar çerçevesinde de yoksulluk sorununun piyasa ve sivil toplum kuruluşlarına bırakıldığı mikrokredi sisteminin uluslararası kuruluşlarla desteklenmesi ile pek çok hükümetin de önemseydiği bir uygulama olmuştur.

Bu araştırmada mikrokredi sisteminin yoksulluk ve istihdam açısından etkinliğinin mikrokredi üyelerinin tutumları doğrultusunda ölçmek amacı ile “mikrokredi etkinlik ölçek”i geliştirilmiştir. Mikrokredi uygulamalarının etkinliği kapsamında sistemin temel amacı olan yoksullukla mücadeledeki etkinliği ve yoksullara (özellikle kadınlara) yeni iş yaratma veya iş geliştirme imkanı sunması bakımından da istihdam üzerindeki etkinliğinin ortaya koymak amaçlanmıştır.

Yapılan istatistiki analizlere göre geliştirilen ölçeğin güvenilirlik ve geçerlilik açısından güçlü bir ölçüm yapabilir olması çalışmanın önemli bir sonucudur. Bu bağlamda mikrokredi etkinlik ölçeğinin güçlü bir ölçüm yapması mikrokredi alanında yapılacak olan araştırmalara katkı sağlaması açısından oldukça önemlidir. Ölçeğin güvenilirlik kat sayısı 0.862 olarak hesaplanmış ve bu sonuca göre ölçek, yüksek derecede güvenilir olup, varyansın %56,66’sını açıklamaktadır. Çalışmada ölçek dört alt boyutlu olarak şekillenmiştir. Mikrokredi sistemi, geliştirilmiş olan ölçek sonuçlarına göre toplam etkinlik düzeyi %65,01 olarak hesaplanmıştır. Yani sistem %65,01 oranında başarılıdır. Alt boyutların aldıkları puanlar açısından etkinlik düzeyleri ise şöyledir: MSU %71,61, KGSP %71,09, EGYK %54,08 ve İY ise %52,24’tür. Bu bulgulara göre mikrokredi uygulamalarının asıl amacı olan yoksullukla mücadele kapsamında kadınların ekonomik güçlenme ve yaşam kalitelerinin artmasına yönelik etkinlik düzeyi %54,08 olarak gerçekleşmiştir. Başka bir ifade ile sistem, üyelerin ekonomik güçlenme ve yaşam kalitesinin artması bağlamında %54,08 başarılıdır. İstihdam yaratma boyutu ile sistemin etkinliği %52,24’dür. Sistemin uygulanma etkinliği %71,61 ve kendini gerçekleştirme/sosyo-psikolojik boyutun etkinliği %71,09 düzeyi ile diğer boyutlara göre daha etkin bir yapı gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Sonuç olarak Tokat ilinde mikrokredi uygulamaları, özellikle kredilerin kolay alınabilir olması (kefilsiz, senetsiz, teminatsız...vb), ödemelerin haftalık yapılması gibi nedenlerle uygulanma boyutunda ve mikrokredi uygulamasının kadınların psikolojik yapıları üzerinde olumlu etkisi ile kendini gerçekleştirme boyutunda oldukça etkin olduğu görülmektedir. İstihdam yaratma ve ekonomik güçlenme boyutlarında ise etkinlik düzeylerinin diğer boyutlara göre sınırlı kaldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yoksulluk döngüsünden kurtulmak adına bir umut projesi olan mikrokredi sistemi ile, yeni iş kurma veya mevcut işlerini büyütürken bir yandan ekonomik güçlerini artırmakta bir yandan da yeni ilişkiler yeni dostluklar kurarak bir sosyal faaliyet olarak da kadınların hayatına değişiklik yaratan, sosyo-psikolojik etkilerinin de olduğu bir sistem olarak görmek mümkündür. Dünya uygulamalarında genellikle bankacılık kanunu içinde düzenlenmiş bir hukuki alt yapıya sahip olan mikrokredi sistemi, Türkiye’de vakıflar bünyesinde bir protokol kapsamında ve bir proje olarak yürütülmektedir. Kredi, tasarruf ve sigorta gibi finansal unsurları içeren mikrofinans uygulamaları kapsamında verilen hizmetlerin sistemli bir şekilde sunulması ve denetimin güvenilir bir şekilde yapılabilmesi için bir an önce hukuki alt yapısının

tamamlanması büyük önem taşımaktadır. Ayrıca mikrokredi sistemini yoksullukla mücadelede de tek bir formül olarak algılamamak gerekmektedir. Hem yoksullukla mücadelede hem de istihdam yaratma noktasında tüm aktif ve pasif politikalar birlikte değerlendirilmelidir.

KAYNAKLAR

- Alemdar, T. A., Demirdöven, Ö., ve M.-Necati (2012). Kırsal Yoksulluk Ölçüm Sorunu ve Türkiye. 10. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi-Konya, Eylül-2012, 322-329.
- Alpar, R. (2012). *Uygulamalı istatistik ve geçerlik-güvenirlilik*. (3.baskı). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Altay, A. (2007). Küreselleşen Yoksulluk Olgusunun Önlenmesinde Mikrofinansman Yaklaşımı. *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar Dergisi*, 44(510), 57-67.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Doğan-Burtan, B. ve Kaya, M. (2013). Yoksullukla Mücadelede Mikro Kredi Sistemi: Diyarbakır Örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(45), 144-170.
- Grameen Bank (2016). What is Microcredit?. Erişim 9 Haziran 2016, <http://www.gremaan-info.org>
- Gündoğan, N. (2008). Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele. *Ankara Sanayi Odası Yayınları*, Ocak-Şubat 2008, 42-56.
- Güneş, S. (2009). *Yoksullukla mücadelede mikro kredi uygulamaları ve sosyal yardımlaşma ve dayanışma genel müdürlüğü proje destekleri*. Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, Ankara: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü.
- Gürses, D. (2007). Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele Politikaları. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(1), 59-74.
- Güzel, S. (2011). Kadın Yoksulluğu ile Mücadelede Dünya Bankası ve Mikrokredi Uygulaması: Türkiye Açısından Bir Değerlendirme. *Azerbaycan Vergi Dergisi*, 8(1), 79-96.
- Koray, M. (2008). *Sosyal politika*. (3.baskı), Ankara: İmge Kitabevi.
- Soyak, M. (2010). Kadın Girişimciliği ve Mikrofinans: Türkiye Deneyimi. *Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)*, Bahar-2010, 24, 129-144.
- Spicker, P. (1993). *Poverty and social security: concepts and principles*. London. Erişim 06 Haziran 2016, <http://openair.rgu.ac.uk>.
- Townsend, P. (1962). The Meaning of Poverty. *The British Journal of Sociology*, 13(3), 210-227.
- Taşcı, F. (2009). Yoksulluğa ve Yoksullara Dönük Ahlak Yaklaşımları. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 57, 481-514.
- TUIK (2016). Yoksullukla İlgili Tanımlar. Türkiye İstatistik Kurumu, Erişim 2 Haziran 2016, http://www.tuik.gov.tr/MicroVeri/GYKA_2011/turkce/metaveri/tanim/yoksulluklailgilitanimlar/index.html.
- TGMP (2016). Türkiye Grameen Mikrofinans Programı. Erişim 12 Haziran 2016, <http://www.tgmp.net/Hakkimizda.aspx>.
- TGMP (2016). Türkiye Grameen Mikrofinans Programı: Mikrokredi Uygulaması. Erişim 22 Aralık 2016, <http://tgmp.net/MicroKrediIcerik.aspx?id=2>.

- TİSVA (2017). Türkiye İsrافی Önleme Vakfı, Mikrokredi Nedir? Erişim 20 Ekim 2017, <http://www.israf.org/sayfa/Mikrokredi-Nedir/204>.
- UNDP (2014). Eradicate Extreme Poverty and Hunger. Erişim 9 Haziran 2016, http://www.undp.org/content/undp/en/home/mdgoverview/mdg_goals/mdg1/.
- Yunus, M. ve Weber, K. (2012). *Sosyal İşletme Kurmak*. (A. N. İmre, Çev.), İstanbul: Doğan Kitap.